

15.10.2018

YHDENVERTAISUUS

VALTUUTETTU

DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

PuV@eduskunta.fi

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain kumoamisesta ja asevelvollisuuslain 3 §:n muuttamisesta (HE 139/2018 vp)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää puolustuslakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä Jehovan todistajien ns. vapauttamislain kumoamisesta ja esittää kunnioittavasti seuraavaa.

Valtuutettu on asian aikaisemmassa valmisteluvaiheessa 23.8.2018 antanut lausunnon puolustusministeriön asettaman työryhmän mietinnöstä. Valtuutetun toimiston erityisasiantuntija Robin Harms oli kuultavana työryhmässä 9.5.2018.

Hallitus ehdottaa puolustusministeriön asettaman työryhmän esityksen mukaisesti, että Jehovan todistajien vapautuslaki (645/1985) kumottaisiin, jonka myötä kaikkia uskonnollisia ja muita vakaumuksia kohdeltaisiin ase- ja siviilipalveluslainsäädännössä yhdenvertaisesti.

Valtuutettu toteaa, että työryhmän ehdottama ratkaisu poistaisi nykyjärjestelmän ilmeisen perustuslain 6 §:n (731/1999) yhdenvertaisuusperiaatteen ja syrjintäkiellon sekä yhdenvertaisuuslain 8 §:n (1325/2104) syrjintäkiellon vastaisuuden. Valtuutettu huomauttaa kuitenkin, että ehdotettu ratkaisu ei perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta ole ongelmaton, koska se ei poista nykyistä ns. mielipidevankien ongelmaa, jossa henkilö uskontonsa tai vakaumuksensa takia ei nykyisen järjestelmän vuoksi (mm. siviilipalveluksen sidonnaisuus maanpuolustusvelvollisuuteen ja palveluksen kesto) katso voivansa suorittaa ase- tai siviilipalvelusta, ja siitä syystä hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen tai valvontarangaistukseen.

Hallituksen ehdottama ratkaisu päinvastoin mitä todennäköisimmin laajentaisi mielipidevankien määrää, jos osa Jehovan todistajista ryhtyisi totaaliikieltäytyjiksi. Tämän takia valtuutettu ei kannata hallituksen ehdotusta. Kuten valtuutettu myös aikaisemmin on tuonut ilmi, nykyisiä seuraamuksia

totaalikieltäytymisestä, kuten vankeus- ja valvontarangaistuksen pituutta, tulisi joka tapauksessa arvioida uudelleen. Ihmisoikeusnäkökulmasta katsottuna valtuutettu pitää niin ikään ongelmallisena, että Euroopan valtioista ainoastaan Kreikassa ja Suomessa tuomitaan sekä ase- että siviilipalveluksesta kieltäytyneitä henkilöitä vankeusrangaistukseen.

Puolustusministeriön asettama työryhmä arvioi yhtenä ratkaisuvaihtoehtona nykyiseen ongelmaan Jehovan todistajien vapautuslain laajentamista koskemaan muitakin henkilöitä, jotka uskontonsa tai vakaumuksensa takia eivät katso voivansa suorittaa nykyistä ase- tai siviilipalvelusta. Valtuutettu toteaa, että tämä lähtökohtaisesti olisi perus- ja ihmisoikeusmyönteinen ratkaisu, joka kohtelisi kaikkia uskontonsa tai vakaumuksensa takia kieltäytyviä yhdenvertaisesti.

Samalla tällainen malli synnyttäisi uuden yhdenvertaisuusongelman, joskin nykyisen perusoikeusjärjestelmän kannalta todennäköisimmin oikeutettavissa olevan. Tässä mallissa tietyt henkilöt olisivat vapautettuja keskeisestä perustuslaissa määrätystä velvollisuudesta tietyn syrjintäperusteen, uskontonsa tai vakaumuksensa perusteella, samalla kun kaikki muut henkilöt joutuisivat suorittamaan palveluksen. Jos tämä vaihtoehto ei kuitenkaan lukumääräisesti merkittävällä tavalla lisäisi totaalkieltäytyjien määrää, sen ei kuitenkaan voisi katsoa vaarantavan nykyistä asevelvollisuusjärjestelmää.

Valtuutettu uudistaa puolustusvaliokunnalle aikaisemmin ilmaisemansa kannan, jonka mukaan työryhmän ehdottaman rajatun ratkaisun sijasta, nykyistä maanpuolustus-, asevelvollisuus- ja siviilipalvelusjärjestelmää tulisi arvioida ja kehittää kokonaisvaltaisesti esimerkiksi ns. kansalaispalvelusmalliin suuntaan. Valtuutettu toteaa, että myös hallituksen esityksessä todetaan että yhdenvertaisuusongelmaan, johon nyt haetaan ratkaisua, olisi ainakin jossain määrin mahdollista puuttua muuttamalla maanpuolustusvelvollisuus yleisemmäksi kansalaispalvelusvelvollisuudeksi, jonka yhtenä osa-alueena olisi asevelvollisuus. Tällaisessa mallissa, jossa mm. nykyinen siviilipalvelus olisi selvemmin irrotettu yleisestä maanpuolustusvelvollisuudesta ja palveluksen pituutta muutettaisiin lähemmäksi asepalvelusaikaa, nykyiset asestakieltäytyjät voisivat todennäköisesti paremmin suorittaa eri palvelumuotoja. Tällainen uusi järjestelmä, jossa arvioitaisiin myös naisten asema palveluksen suorittajina ja joka asianmukaisella tavalla ottaisi huomioon sukupuolten välisen tasa-arvon, olisi kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun kannalta paras vaihtoehto.

Yksittäisenä havaintona hallituksen esityksestä, mikä ei sinänsä olennaisella tavalla vaikuta ongelman ratkaisemiseen, valtuutettu toteaa, että hallituksen esityksessä esittämä arvio (s. 5) Helsingin hovioikeuden 23.2.2018 antamasta tuomiosta (HelHO 2018:4, R 16/738) on omiaan antamaan väärän kuvan ratkaisusta. Hovioikeus oli tuomiossaan yksimielinen siitä, että henkilöiden erilaiselle kohtelulle ei löydy perustuslain mukaista hyväksyttävää syytä. Äänestyspäätös koski tulkintaa siitä, voiko tuomioistuin sivuuttaa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä säädettyä vanhaa poikkeuslakia nykyisen perustuslain vastaisena (PL 106 §). Hovioikeuden enemmistö (äänestyspäätös 4-3) totesi, ottaen huomioon mm. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö ja YK:n ihmisoikeuskomitean Suomea koskevat kannanotot, että ihmisten erilaista kohtelua ei voida pitää hyväksyttävänä edes sen vuoksi, että vapautuslaki on säädetty poikkeuslakimenettelyssä.